

Welvaart en milieu in de EG

De milieuproblemen in de EG zijn zodanig groot dat zij dringend om actief handelen vragen. Wanneer wij nalaten de vervuiling drastisch terug te dringen, zal onze welvaart onvermijdelijk op het spel komen te staan. Politici zullen meer dan nu nog het geval is moeten zorg moeten dragen voor maatregelen die rekening houden met milieu-aspecten.

B. WEBER*

Internationale samenwerking is hard nodig om milieuvraagstukken van wereldomvang op te lossen. Wij zijn in hoge mate verantwoordelijk voor de toenemende achteruitgang van het milieu zowel hier als elders op de wereld. Het is daarom noodzakelijk dat wij handelend optreden. Ons doel moet zijn de toestand van het milieu in de Europese landen te verbeteren en voorts ons steentje bij te dragen aan een beter milieu in de gehele wereld. We kunnen dat doen door hulpverlening en door te strijden voor een duurzame ontwikkeling waar ook ter wereld.

De Europese verkiezingen in juni hebben duidelijk aangetoond dat milieukwesties bovenaan het lijstje staan van zaken die bezorgdheid wekken. Men acht de dreiging voor het menselijke geslacht en de natuur door schade aan het milieu ernstiger dan de militaire bedreiging. De laatstgehouden opiniepeiling in de EG, van juni 1989, bevestigt dit. Daarbij werd aan de geïnterviewden gevraagd: op welke gebieden moeten de lidstaten van de EG na 1992, als de economische banden nauwer zijn aangehaald, gemeenschappelijke regels stellen? In alle landen stelde 91% van de respondenten de bescherming van het milieu bovenaan; werkloosheid volgde op enige afstand met 75%. Dat betekent een uitdaging voor de politiek om te zorgen voor krachtigere wetgeving en strakker toezicht en om milieu-overwegingen doeltreffend te betrekken bij elke politieke beslissing.

Alle EG-landen, of ze nu arm of rijk zijn, zien zich thans gesteld voor enorme kosten vanwege het milieu. De Bondsrepubliek lijdt jaarlijks ongeveer DM 120 mrd. schade. De investeringen van het bedrijfsleven en de overheid van ongeveer DM 25 mrd. zijn op geen stukken na voldoende, aldus een nieuwe studie van de Duitse econoom Wicke. Om het milieu op peil te houden zou nog eens DM 25 mrd. nodig zijn. De Spaanse regering heeft onlangs berekend dat de centrale regering, de industrie en de gemeenten alleen al 7 mrd. ECU zouden moeten investeren om Spanje aan de EG-wetgeving aan te passen. De erosie heeft al 40% van de totale oppervlakte van het land aangetast. In de andere zuidelijke EG-landen is het niet veel anders, wat des te tragischer is omdat die landen nog zo sterk van landbouw en bosbouw afhankelijk zijn.

Economie en ecologie

Jarenlang is ons allerwegen voorgehouden dat hun geld òf aan economie òf aan ecologie kon worden besteed. Gesteld werd dat uitgaven om het milieu te beschermen de werkgelegenheid en een gezonde economie in de waag-

schaal zouden stellen. Maar bovenstaande cijfers tonen duidelijk aan dat we ecologisch volop in de problemen zitten.

Op het ogenblik legt onze economische bedrijvigheid hoge kosten op aan de omgeving, kosten die niet behoorlijk doorberekend worden. We 'gebruiken' de omgeving en laten dikwijls "...de betaling van de rekening over aan anderen – burens, burgers van andere landen en toekomstige generaties (...) we wentelen de lasten af op onze nazaten", zoals de *Economist* het stelt (26 augustus 1989). Het artikel 'Groeï kan groen zijn' gaat dan als volgt verder: "Slecht milieubeleid wordt meestal veroorzaakt door slecht economisch beleid. Elk land heeft (...) de één of andere voorziening waardoor de kosten van gedrag dat schadelijk is voor de omgeving kunstmatig laag worden gehouden". We subsidiëren het gebruik van elektriciteit en berekenen grote verbruikers van drinkwater minder dan particuliere afnemers.

We rekenen zelfs onze welvaart uit door simpelweg elke activiteit bij het bnp op te tellen. Uit eigen ervaring weten we dat ongelukken en ziekten negatieve gebeurtenissen zijn – maar toch dragen ze bij aan het nationale inkomen omdat ze aanleiding geven tot de productie en verkoop van diensten en goederen. Zo vergroot ook het kappen van bos in stervende wouden en de invoering van filterstelsels voor vervuilde lucht en water het bnp.

De natuurlijke hulpbronnen, een enorm vermogen waar we voortdurend gebruik van maken, worden niet als kapitaal beschouwd en dus niet behoorlijk in evenwicht gehouden. Landen zoals die om de Middellandse Zee, die hun grond kwijtraken door erosie, zijn bezig de hoofdsom van hun kapitaal op te eten voor zover ze van land- en bosbouw moeten bestaan.

Er zijn landen die zich zeer inspinnen om de positieve en negatieve gevolgen van bedrijvigheid goed te omschrijven. Japan doet dat bij voorbeeld met zijn netto welvaartsindicator, en de Canadezen hebben iets soortgelijks onderzocht. Het milieudepartement van de Britse regering heeft onlangs opdracht gegeven om rapport uit te brengen over de manier om door vervuiling gederfde welvaart te meten. Het World Resources Institute in Washington D.C. heeft een berekening uitgevoerd waarbij het officiële bnp van Indonesië is afgezet tegen de gevolgen van de uitputting van de natuurlijke rijkdommen bomen, olie en productief land. De groei van de productie blijkt ongeveer 4% te dalen.

Omdat groei als een stroomgrootte wordt omschreven, komt de voorraad van natuurlijke rijkdommen of het

* Lid van het Europees Parlement, voorzitter van de Commissie Milieu, Volksgezondheid en Verbruikersbescherming 1984-1989.

verval ervan niet op de balans voor. Maar volgens Leipert is de economie "...succesrijk voor zover ze de levensstandaard oplevert die door de cultuur wordt geëist en daarbij de bronnen van mineralen, energie en omgeving zo min mogelijk aantast". Leipert is voorstander van het tot stand brengen van een 'ecologisch nationaal produkt'. Sir John Hicks heeft het probleem als volgt omschreven: "Het nationale inkomen is duurzaam (...) het is wat maximaal kan worden verbruikt in een gegeven periode zonder dat een persoon of land er slechter aan toe is dan voorheen." In zijn opvatting valt uit de nationale rekeningen af te leiden hoe de toekomstige potentiële productie achteruitgaat als het natuurlijke kapitaal wordt verbruikt.

De Wereldbank is ook pas begonnen met een onderzoek naar nationale milieurekeningen. De grote moeilijkheid voor economen en milieudeskundigen blijft om te bepalen hoeveel welvaart er gewonnen en verloren wordt wanneer bossen of soorten verdwijnen, als er olie in zee terecht komt zoals bij de Exxon-Valdez-ramp, of indien de kwaliteit van de lucht ernstig verslechtert. Maar hoe moeilijk de taak ook is, er moet een oplossing worden gevonden, want anders blijft het milieu achteruitgaan en zal de echte 'vervuiler' nooit worden gevonden.

Het beginsel 'de vervuiler betaalt'

Zoals bijna alle beginselen, is ook dit blijkbaar moeilijk te handhaven. Uiteindelijk betaalt de consument heel vaak voor de vervuiling, ook al had hij of zij geen mogelijkheid om de schadelijke gevolgen te vermijden. En zelfs als de echte vervuiler betaalt, dan zal de betaling gewoonlijk niet voldoende zijn om de oorspronkelijke situatie te herstellen, omdat de prijs te laag was of de schade onherstelbaar. Soms kent de schade zelfs geen prijs, en moet de gehele maatschappij de lasten dragen; wij zouden veel liever als beginsel zien dat 'de maatschappij betaalt'. Gebruik van gevaarlijke chemische stoffen, stoffen die al verboden zijn, zoals DDT, maar nog voortwoekeren in de voedselketen, en oude afvalterreinen zijn drie voorbeelden daarvan.

Kenmerkend was het debat dat zich in Duitsland ontspan toen enkele van de Länder, die met hun zware kolenen staalindustrieën de Bondsrepubliek zo welvarend hebben gemaakt, de andere Länder om steun vroegen in hun strijd tegen de enorme hoeveelheid giftige en gevaarlijke afvalstortenplaatsen op hun territorium. De deelstaten van de zogenoemde 'zonnegordel', Baden-Württemberg, Beieren en Rheinland-Pfalz, sloegen elke gemeenschappelijke oplossing af. Helaas hebben we in Duitsland nog niet, zoals in de VS, een stelsel van industriële fondsen die kunnen worden aangesproken als het gaat om oude terreinen waarvan de vervuiler niet meer te vinden is.

Er zullen zich in de toekomst veel situaties voordoen die voortkomen uit fouten in het verleden; toch zouden we ten minste moeten trachten diezelfde fouten niet opnieuw te maken. Daartoe zijn verscheidene besluiten en handelingen nodig, die hieronder zullen worden toegelicht.

Europese richtlijn

De richtlijn *Vaststelling milieugevolgen* is het belangrijkste juridische instrument om fouten te vermijden, maar helaas is het nog niet wettelijk bindend voor de overheden die de beslissingen moeten nemen. Deze richtlijn van de Gemeenschap is nog niet in alle lidstaten in uitvoering, eigenlijk schandalig in het licht van de uitspraken die de Raad over het milieu heeft gedaan!

Informatie

Algemene vrije toegang tot alle inlichtingen over het milieu is noodzakelijk om de juiste besluiten te kunnen nemen over

persoonlijke stappen en goede bestrijdingsmaatregelen; de Amerikaanse wet op de vrijheid van informatie en de verwante Zweedse procedure vormen goede voorbeelden. Overeenkomstige wettelijke bepalingen voor de Gemeenschap liggen klaar om door de Raad te worden aangenomen.

Overheidsmaatregelen

Er dient te worden uitgemaakt in hoeverre de overheid verantwoordelijk is. Op de begroting moet geld worden uitgetrokken voor preventieve maatregelen, zoals het repareren van de waterleidingsbuizen in al onze grote steden. Die taak kost enorm veel geld, maar als ze niet spoedig wordt aangevat zal men voor onoverkomelijke moeilijkheden komen te staan.

Wetgeving en rechtspraak moeten deze ontwikkeling steunen. We moeten beslist een eind maken aan alles wat – direct of indirect – de vernietiging van het milieu in de hand werkt. We moeten geen belastingen of heffingen verminderen voor degenen die het milieu voor hun persoonlijk economisch gewin exploiteren. Zo heeft belastingverlaging bepaalde mensen in het Verenigd Koninkrijk ertoe aangezet enorme blokken snelgroeiende naaldbomen aan te planten, hetgeen op geen enkele manier goed was voor het milieu, maar wel de levensomgeving van wilde vogels en planten heeft verstoord en aanleiding heeft gegeven voor het ontstaan van een volkomen vreemde monostructuur in een gebied van heuvels en veenmoerassen. Er moeten heffingen komen op vervuilende stoffen zodat de gebruikers de mogelijkheid hebben zelf hun heffing te verminderen door het gebruik van die stof te beperken; zo'n instrument past goed in een markteconomie. Water, lucht en grond moeten hun eigen prijs krijgen. De rechtspraak en de straffen voor degenen die het milieu in gevaar brengen moeten worden aangepast aan de dreiging die zij voor de maatschappij inhouden. Tot nu toe worden de grote milieumisdadigers meestal als 'eerzame mensen' behandeld in plaats van in de gevangenis te worden geworpen. De vervuilers betalen hun rekening helemaal niet; uit de statistieken blijkt dat alleen de kleine particulieren moeten betalen als ze gesnapt worden.

Industrie

De industrie speelt een belangrijke rol voor het milieu; aan haar economische bedrijvigheid zullen dan ook directe of indirecte beperkingen worden opgelegd, maar die behoeven niet noodzakelijkerwijs negatieve gevolgen op te leveren. De *toestand van het milieu in de EG in 1986* (Commissiedocument EUR 10633) geeft een overzicht van de kosten en baten, en noemt zeer in het bijzonder de effecten op korte en lange termijn. Er blijkt uit dat de hoge kosten van het onmiddellijk op de juiste wijze behandelen van gevaarlijk afval heel wat lager uitkomen als men rekening houdt met de miljarden die nu moeten worden uitgegeven om oude terreinen schoon te maken. Daarom moeten we ook de uitvoer van schadelijk afval naar ontwikkelingslanden volstrekt verbieden. De kosten en gevolgen krijgen we anders later toch weer op ons bord, ook al zijn we willens en wetens bezig de gezondheid en het milieu van de mensen die daar wonen te bederven. Nu in Duitsland sinds enkele jaren strenge miliewetten gelden, is de Duitse milieubeschermingsindustrie, net als de Japanse, zeer concurrerend geworden. Er is een wereldmarkt ontstaan voor haar produkten. Het wordt voor iedereen noodzakelijk het gebruik van hulpbronnen te verminderen en maatregelen te nemen ter beperking van gevaarlijk afval en vervuiling. Maar om ervoor te zorgen dat de marktsituatie niet te veel verandert en dat de concurrentie niet wordt vertekend, moeten in concurrerende landen ook dezelfde wetten gaan gelden.

Vervolg op blz. 902

Het Duitse Bondsbureau voor het milieu schat dat DM 1 mrd. besteed aan milieubescherming een positief resultaat van 2,5 mrd. oplevert.

Werkgelegenheid

Zulke maatregelen oefenen ook invloed uit op de werkgelegenheid. De vraag naar arbeid zal niet overal sterk toenemen, maar het saldo zal ruim positief uitvallen en er zullen hoogwaardige banen worden geschapen met goede vooruitzichten. Tussen 1974 en 1978 zijn er in Duitsland meer dan 50.000 van zulke banen in het leven geroepen, en in Frankrijk tussen 1981 en 1983 zo'n 1200; in Denemarken ontstonden er in de periode 1975-1983 tussen de 10 en 11.000 nieuwe banen volgens *The Economist*. Alleen al de afvalrichtlijnen in de Gemeenschap zullen naar schatting per saldo tussen de 83.000 en 189.000 nieuwe banen opleveren.

Produktiewijze

We zouden meer de nadruk moeten leggen op het wijzigen van produktieschema's en produkten dan op de ontwikkeling van technieken om de kwade gevolgen aan het eind van de pijplijn weg te filteren. Ondanks wat de advertenties ons willen doen geloven helpt de katalysator niet om de omgeving schoon te maken; hij zorgt alleen dat er minder vuil in het milieu komt. In Duitsland wordt het voordeel verre te niet gedaan door de groei van het aantal auto's en de waanzinnige manier van rijden in Duitsland, zonder enige snelheidsbeperking. Produkten waarvan is aangetoond dat ze onnodig en gevaarlijk zijn dienen overal ter wereld van de markt te verdwijnen en mogen ook niet worden uitgevoerd.

Conclusie

De welvaartsverschillen binnen de Gemeenschap en in de hele wereld tussen Noord en Zuid kunnen de opvatting doen postvatten dat men eerst de economie moet ontwikkelen en dat de zorg voor de omgeving pas daarna aan de beurt komt. Dat is een verwerpelijke opvatting, want de ecologische achteruitgang, vooral in kwetsbare gebieden als Zuid-Europa en veel ontwikkelingslanden, toont ons duidelijk de noodzaak om de ontwikkeling omgevingsvriendelijk te doen verlopen. De grote steden Mexico en Cairo laten ons zien wat er gebeurt als agglomeraties zich ongebreideld kunnen ontwikkelen zonder dat enige sociale of milieu-wetgeving.

Een temperatuurstijging van twee graden zou ook tot volksverhuizingen aanleiding kunnen geven, als hier en daar het drinkwater en de vruchtbare grond zouden verdwijnen. We hebben dus een enorme verantwoordelijkheid om hier en nu te handelen. Ik heb geprobeerd aan te tonen hoe moeilijk het is van 'de' vervuiler te spreken: er zijn er veel en ze worden verschillend behandeld. Zolang de gezamenlijke politieke wil ontbreekt om de situatie te veranderen, om zich echt van de feiten en bedreigingen op de hoogte te stellen, zolang de verantwoordelijke personen blijven denken in perioden van vier of vijf jaar, zal er geen oplossing komen. Zolang we blijven doen alsof het ons niet aangaat wat er in Antarctica en in de atmosfeer gebeurt, zolang iedereen blijft proberen de last af te schuiven op zijn buurman, of het nu personen of staten of latere geslachten zijn, zolang zal het milieu blijven veranderen tot het menselijke geslacht van de oppervlakte van moeder aarde is verdwenen.

Beate Weber